

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/13680,Komitety-Obywatelskie.html>
19.05.2024, 12:58

Komitety Obywatelskie

Komitety Obywatelskie, terenowe struktury zwolenników „S”, których pierwotnym zadaniem było zorganizowanie kampanii wyborczej przed wyborami 4 VI 1989.

Wstępną decyzję o konieczności powołania regionalnych sztabów wyborczych podjęto pod koniec III 1989 na spotkaniu czołowych działaczy KO (m.in. Bronisława Geremka, Jacka Kuronia, Andrzeja Wielowieyskiego i Henryka Wujca). 7 IV 1989 KKW „S” zwróciła się do KO przy Przew. „S” L. Wałęsie, by – występując pn. KO „S” – zorganizował kampanię wyborczą do parlamentu, zlecono równocześnie terenowym strukturom „S” organizowanie regionalnych KO „S”, których zadaniem byłoby „formowanie regionalnych list kandydatów, wystawianie przedstawicieli do komisji wyborczych oraz prowadzenie kampanii wyborczej”. 8 IV 1989 po ostrej dyskusji na forum KO „S”, podczas której podnoszono, że KO nie reprezentuje całej polskiej opozycji, ostatecznie większością głosów zaakceptowano decyzję KKW. W przyjętej wówczas uchwale stwierdzono, że KO „na podstawie list regionalnych, przedstawionych przez powołane zgodnie z uchwałą KKW regionalne lub wojewódzkie Komitety Obywatelskie «Solidarność», utworzy listę kandydatów opozycyjno-solidarnościowych w skali krajowej na wszystkie dostępne w wyborach mandaty”. Zatwierdzono także decyzję KKW, że do każdego mandatu zostanie zgłoszony tylko 1 kandydat.

Powołano 5 zespołów, którym powierzono zorganizowanie wszechstronnej kampanii wyborczej, 2 z nich miały szczególne znaczenie w procesie inicjowania i koordynowania działalności terenowych KO „S”: Zespół ds. organizacyjnych (Artur Balazs, J. Kuroń, A. Wielowieyski, H. Wujec) i Zespół ds. koordynacji list kandydatów (Piotr Baumgart, Zbigniew Bujak, Władysław Frasyniuk, B. Geremek, Jerzy Kłoczowski, Aleksander Paszyński, Zbigniew Rokicki, Henryk

Samsonowicz, Andrzej Stelmachowski, Stanisław Stomma, Józef Ślisz, Michał Żurawski).

Niektóre terenowe KO „S” zaczęły powstawać jeszcze przed 8 IV 1989, np. Obywatelski Komitet Porozumiewawczy Regionu Pomorza Zachodniego powołano na spotkaniu 23 III 1989, zdecydowaną większość utworzono po tej dacie. KO „S” założono nie tylko we wszystkich 49 województwach, spontaniczne rozszerzenie ruchu obywatelskiego objęło również mniejsze miejscowości, dzielnice dużych miast, a nawet niektóre osiedla. Tworzyli je najczęściej działacze „S” oraz „S” RI, ale także członkowie rozmaitych struktur opozycyjnych, w tym działającego dotąd legalnie KIK. Od pocz. proces narodzin ruchu obywatelskiego był wspierany przez Kościół katolicki (np. poprzez udostępnianie sal na spotkania), niektórzy księża odgrywali rolę współorganizatorów KO „S”. Podczas ich tworzenia doszło w niektórych Regionach do sporów między środowiskami tworzącymi równoległe konkurencyjne struktury. Rolę arbitra odgrywał w nich najczęściej Zespół ds. organizacyjnych, który starał się panować nad rozgraniczeniem geograficznych obszarów działalności poszczególnych KO „S”. 23 IV 1989 zakończyło się pierwsze zadanie szczebla wojewódzkiego, czyli wyłonienie kandydatów na posłów i senatorów, KO „S” zatwierdził zdecydowaną większość list wyborczych. 29 IV 1989 na spotkaniu KO „S” w Gdańsku przyjęto kompletną listę 261 kandydatów „S” na posłów i senatorów.

Dochodziło jednak do nieporozumień pomiędzy wojewódzkimi KO „S” a warszawską centralą: niektóre komitety, oceniając, że na swoim terenie nie mają wystarczającej liczby osób odpowiednich do wystawienia w wyborach, oczekiwały od Warszawy propozycji kandydatów z zewnątrz; niektórych kandydatów zgłaszanych przez komitety lokalne odrzucał warszawski Zespół ds. koordynacji list kandydatów; z kolei innych, rekomendowanych przez centralę, kontestowano w terenie. W ocenie B. Geremka z nadania Zespołu (w którym odgrywał gł. rolę) pochodziło 10-15% ogółu kandydatów. Do najostrzejszego konfliktu doszło w Radomiu, gdzie miejscowy bp Edward Materski wraz z większością działaczy „S” RI wystąpili przeciwko kandydaturze Jana Józefa Lipskiego; z J. J. Lipskim,

dysponującym oficjalnym poparciem KO „S”, o mandat senatora konkurował Jan Pająk, przew. radomskiej „S” RI, wspierany przez miejscową hierarchię kościelną. Do mniej gwałtownych sporów doszło także w Koninie, Sieradzu i Suwałkach.

Od końca IV 1989 najważniejszym zadaniem KO „S” stało się prowadzenie kampanii wyborczej, która odznaczała się dużą dynamiką. Wszędzie wisiły plakaty wzywające do głosowania na kandydatów „S”, powszechnie dostępne były wydawnictwa propagandowe „S”. Mocną stroną kampanii KO „S” stanowił także sposób organizowania wieców i zebrań przedwyborczych, znacznie różniący się od zrytualizowanego i nudnego schematu, do jakiego przyzwyczała obywateli PZPR.

W 2 turach wyborów, 4 i 18 VI 1989, kandydaci wspierani przez KO „S” zdobyli wszystkie możliwe do uzyskania mandaty poselskie (161) i 99 ze 100 mandatów senatorskich.

W ciągu kilku tygodni kampanii wyborczej KO „S” stały się znaczącą siłą polityczną, w wielu ośrodkach znacznie bardziej wpływową i lepiej zorganizowaną niż ogniwa samej „S”. Obawy przed zdominowaniem ruchu związkowego przez obywatelski doprowadziły do podjęcia 17 VI 1989 przez KKW uchwały o rozwiązaniu regionalnych KO „S”; decyzja ta doprowadziła do wielu protestów i ostatecznie nie została wprowadzona w życie. Zamiast tego powołano Komisję ds. reorganizacji Komitetu Obywatelskiego, mającą przygotować propozycje kształtu przyszłej struktury całego ruchu obywatelskiego. Jej członkowie (m.in. B. Geremek i Marcin Król) przedstawiali w nast. mies. rozmaite projekty stworzenia tzw. Rady Ruchu Obywatelskiego, ale były one odrzucane zarówno przez KKW, jak i przez większość działaczy komitetów lokalnych, obawiających się centralizacji ruchu.

Po objęciu stanowiska premiera przez Tadeusza Mazowieckiego KO zaczęto traktować jako zaplecze polityczne rządu, wielu działaczy KO objęło stanowiska w terenowym aparacie państwowym, gdzie zwykle zastępowali ludzi należących do PZPR.

Ostatnim znaczącym sukcesem ruchu KO w skali kraju stały się pierwsze wolne wybory samorządowe. 27 V 1990 kandydaci KO zdobyli 47% z blisko 52 tys. mandatów radnych, jakie wówczas obsadzono. Drugą co do wielkości pulę mandatów (39%) otrzymali kandydaci niezależni.

Wkrótce po wyborach samorządowych, 24 VI 1990, w zw. z konfliktem wewnątrz kierownictwa obozu „S” (tzw. wojna na górze), doszło do rozłamu w KO, który przeniósł się do struktur terenowych. Skonfliktowani przywódcy KO zwołali 2 konkurencyjne konferencje dla przedstawicieli lokalnych komitetów. W konferencji 30 VI 1990 wzięło udział 171 delegatów, z których zdecydowana większość poparła L. Wałęsę i odrzuciła zaproponowaną przez Z. Bujaka ideę federalizacji ruchu obywatelskiego. 1 VII 1990 w spotkaniu zwołanym przez zwolenników T. Mazowieckiego uczestniczyło jedynie 75 reprezentantów komitetów lokalnych, ale także wśród nich propozycja utworzenia Krajowej Konferencji Obywatelskiej nie zyskała poparcia większości. Walka o komitety została zatem wygrana przez zwolenników L. Wałęsy. Potwierdził to także późn. stosunek komitetów do solidarnościowych kandydatów na prezydenta. Gdy 14 X 1990 na jednej z kolejnych konferencji krajowych komitetów doszło do głosowania nad wnioskiem o poparcie dla poszczególnych kandydatów, L. Wałęsę poparło 91 delegatów, T. Mazowieckiego zaledwie 7, a 35 pozostałych opowiedziało się przeciw popieraniu któregośkolwiek. Gwałtowny konflikt zachwiał ruchem obywatelskim, który w 2. poł. 1990 wszedł w fazę schyłkową. O ile jeszcze w VIII 1990 poparcie wyborcze dla KO w przyszłych wyborach parlamentarnych deklarowało 38,7% respondentów, to w XI 1990 – 20,3%, a w XII 1990 – 15,7%.

W II 1991 KO przy L. Wałęsie (tej nazwy używano od 27 X 1990) zmienił nazwę na Krajowy Komitet Obywatelski. Powstałe w rezultacie tzw. wojny na górze PC, mimo podejmowanych w tym kierunku działań, nie zdołało przejąć większości komitetów i stopniowo ich działalność po 1990 zaczęła zamierać. W VIII 1991 PC zawarło sojusz wyborczy z częścią działających jeszcze komitetów, który pn. Porozumienie Obywatelskie Centrum zdobył w październikowych wyborach parlamentarnych 44 mandaty

poselskie (9,57%). W 1992 KKO przekształcił się w Instytut Obywatelski, na którego czele stanął Zdzisław Najder, ale nie był on już w stanie kontrolować pozostałości po komitetach terenowych.

Antoni Dudek

[Region Polska](#)

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

[Zgłoś błąd](#)